

# VESTIGII DIN EPOCA AVARĂ DESCOPERITE LA NUȘFALĂU „CORLATE” (JUD. SĂLAJ)

DAN BĂCUEȚ-CRIȘAN

## AVAR AGE VESTIGES DISCOVERED AT NUȘFALĂU “CORLATE” (SĂLAJ COUNTY)

**ABSTRACT:** The artifacts presented in this paper were discovered in the „Corlate” area of the modern town of Nușfalău, to the north-east of the village, on the left side of the Corlate Valley. In 2010 the owners of a private bed and breakfast situated in this location wanted to extend their investment to the right side of a stream in the Corlate Valley; thus, archaeological surveys were carried out. These surveys, in several areas (marked with the letters A, B, C, D, F, see figure 4) situated around the original complex (the B&B and two fishing pools), resulted in the discovery of pottery fragments and nine metallic artifacts (8 made out of bronze, and 1 made out of iron). The artifacts discovered at this site can be placed within a rather broad chronological framework (7th century/ 2nd half of the 7th century – early/first half of the 9th century); thus, throughout the middle horizon (670–710/720) and later horizon (710/720–810/830) of the Avar Khaganate. Unfortunately, there is no clear information or pieces of evidence regarding the exact character of the settlement of Nușfalău “Corlate” (1. Cemetery, 2. Settlement, 3. Cemetery and Settlement). This image would definitely change if a full archaeological investigation was carried out, potentially revealing more information about this site.

**KEYWORDS:** vestiges, pottery, surface researches, Avar Age, metallic artifacts.

**REZUMAT:** Artefactele pe care le prezentăm în aceste rânduri au fost descoperite în hotarul localității Nușfalău, în zona numită „Corlate”, zonă situată la nord-est de localitate, pe partea stângă a văii Corlate. În anul 2010 proprietarii pensiunii situată în această locație pe partea dreaptă a unui afluent al văii Corlate au dorit extinderea suprafeței investiției fapt ce a impus efectuarea unor cercetări de suprafață pentru a verifica dacă există vestigii arheologice în zonă. În urma acestor cercetări de suprafață, în mai multe zone (notate cu literele A, B, C, D, F, vezi fig. 4) situate în jurul investiției deja finalizate (pensiunea și cele 2 bazine de pescuit) au fost descoperite fragmente ceramice și 9 artefacte metalice (8 din bronz și 1 din fier). Artefactele descoperite aici sunt plasabile într-un segment cronologic destul de larg (sec. VII/a doua jumătate asec. VII – începutul sec. IX/prima jumătate), adică pe parcursul orizontului mijlociu (670–710/720 și târziu (710/720–810/830) al Epocii Avare. Date clare privind caracterul sitului (1. cimitir, 2. așezare, 3. cimitir și așezare) de la Nușfalău „Corlate” nu vom putea avea decât în urma unor săpături arheologice care să completeze puținele informații de care dispunem acum despre acest obiectiv.

**CUVINTE-CHEIE:** vestigii, ceramică, cercetări de suprafață, Epoca Avară, artefacte metalice.

## 1. LOCALIZARE. CONDIȚIILE DE DESCOPERIRE

Localitatea Nușfalău (com. Nușfalău) este amplasată în Depresiunea Silvaniei, pe cursul superior al râului Barcău, dezvoltându-se pe ambele laturi ale acestuia. Prin diversele cercetări arheologice (de suprafață, sondaje ori sistematice) efectuate în mai multe etape, în hotarul localității Nușfalău au fost identificate mai multe puncte cu vestigii medievale timpurii databile în sec. VII-IX<sup>1</sup>, dispuse pe ambele maluri ale râului Barcău (o parte dintre acestea în fig. 1).

\* Muzeul Județean de Istorie și Artă-Zalău, bacuetz@yahoo.com

<sup>1</sup> Băcuetz-Crișan 2000, p. 524–526; Băcuetz-Crișan 2014, p. 130–133.



Fig. 1. Nușfalău. Vestigii medievale timpurii din hotarul localității Nușfalău (imagine satelitară Google Earth). Situri în care s-au efectuat săpături arheologice: așezarea de la Nușfalău “Țigoiul lui Benedek” (X), cimitirul tumular de incinerare de la Nușfalău “Vulpiște/Halmak pataka” (Y). Urme de locuire din sec. VII-IX (A-H; punctul G1 = Nușfalău “Halmak pataka”) pe ambele maluri ale râului Barcău, identificate în urma cercetărilor de suprafață efectuate în anul 1998 (punctele A-H și G1 după Băcuet-Crișan 2000). Pe imaginea satelitară este amplasat și situl de la Nușfalău „Corlate” (Z).

Artefactele pe care le prezentăm în aceste rânduri au fost descoperite în locul numit „Corlate” (pl. I) situat la nord-est de localitate, pe partea stângă a văii Corlate (fig. 2–3). În anul 2010 proprietarii pensiunii situată în această locație (pe partea stângă a unui afluent al văii Corlate) au dorit extinderea suprafeței investiției fapt ce a determinat efectuarea unor cercetări de suprafață pentru a verifica dacă există vestigii arheologice în zonă.



Fig. 2. Nușfalău „Corlate” marcat cu X (imagine satelitară Google Earth).





Fig. 3. Prima ridicare topografică militară austriacă<sup>2</sup>. Amplasarea punctului Nușfalău „Corlate” (marcat cu X).

Cercetările de suprafață efectuate în zonă<sup>3</sup> s-au soldat cu descoperirea în mai multe locații din jurul obiectivului deja construit (clădirea pensiunii și cele două bazine de pescuit) a unor fragmente ceramice atribuite mai multor epoci istorice (preistorie, Latene, evul mediu timpuriu). De asemenea, o porțiune de teren aflată la poalele pădurii a fost supusă unei decopertări mecanizate incipiente, decopertare sistată de investitor. Verficarea efectuată și în această suprafață răscolită de utilaje a dus la descoperirea în pământul decopertat a unor artefacte metalice împreună cu mai multe fragmente ceramice medievale timpurii<sup>4</sup>. Având în vedere existența vestigiilor arheologice (pe terenul pe care investitorul dorea să îl achiziționeze și să extindă investiția) s-a impus demararea cercetărilor arheologice preventive. Cercetările arheologice preventive nu s-au mai efectuat deoarece investitorul nu a mai achiziționat terenul, sistând investiția.

## 2. DESCRIEREA ARTEFACTELOR

Artefactele provin din mai multe zone (notate cu literele A, B, C, D, F, vezi fig. 4) situate în jurul investiției deja finalizate (pensiunea și cele 2 bazine de pescuit).

**2.1. Artefacte din zona A.** Două fragmente ceramice de mici dimensiuni de culoare brun-cărmizie, zgrunțuroase la pipăit. Acestea provin de la vase lucrate la roata înceată dintr-o pastă degresată cu nisip cu pietricele mici și paiete de mică.

**2.2. Artefacte din zona B (pl. II/1–4).** Fragmente ceramice medievale timpurii ce provin de la oale lucrate la roata înceată sau cu mâna. Ceramica lucrată la roata înceată este de culoare gălbui-cărmizie, brun-cărmizie cu pete negricioase sau brun-negricioasă. Pasta este zgrunțuroasă la pipăit și a fost

<sup>2</sup> Sursa <http://mapire.eu/en/map/firstsurvey/?bbox=2524791.481287657%2C5970706.481182901%2C2550894.7264470444%2C5981445.883656969>.

<sup>3</sup> Cercetările de suprafață au fost efectuate în mai multe etape: H. Pop, Zs. Csók, D. Culic, R. Wanner (în anul 2010, când au fost descoperite artefactele metalice împreună cu porțiunea de vas ceramic); H. Pop, Zs. Csók, Sanda Băcuț-Crișan, D. Băcuț-Crișan (în anul 2011).

<sup>4</sup> Artefactele au fost descoperite în anul 2010 de către H. Pop, Zs. Csók, D. Culic, R. Wanner.

degresată cu nisip cu pietricele mărunte și mică. Decorul este incizat în pasta moale înainte de ardere și constă în bandă de linii în val asociată cu bandă orizontală de linii drepte. Ceramica lucrată cu mâna este de culoare brun-cărămizie, fină la pipăit. Degresarea pastei s-a făcut cu nisip cu pietricele mai mari și paiete de mică.



Fig. 4. Nușfalău „Corlate”. Zonele A, B, C, D și E în care au fost descoperite artefacte (imagine satelitară Google Earth).

2.3. *Artefacte din zona C (pl. II/5–8).* Fragmente ceramice medievale timpurii (cărămizii, brun-cărămizii cu pete negricioase sau brun-negricioase) de la oale lucrate la roata înceată, cu o pastă zgrunțuroasă la pipăit degresată cu nisip cu pietricele mărunte și mică. Decorul (incizat în pasta moale înainte de ardere) constă în bandă de linii în val asociată cu bandă orizontală de linii drepte.

2.4. *Artefacte din zona D (pl. II/9–12 și pl. III).* Fragmente ceramice medievale timpurii de la vase lucrate la roata înceată (oale) sau cu mâna (oale și o tăviță). Ceramica lucrată la roata înceată este de culoare cărămizie, brun-cărămizie sau roșcată. Pasta este zgrunțuroasă la pipăit și a fost degresată cu nisip cu pietricele mărunte și mică. Decorul este incizat în pasta moale înainte de ardere: bandă de linii în val asociată cu bandă orizontală de linii drepte. Ceramica lucrată cu mâna este de culoare gălbui-cărămizie cu pete negricioase (oalele) sau gălbui-cărămizie (tăvița). Pasta oalelor este fină la pipăit și a fost degresată cu nisip cu pietricele mari și paiete de mică. Tăvița este zgrunțuroasă la pipăit, degresarea pastei s-a făcut cu nisip cu pietricele mărunte și paiete de mică și este decorată cu alveole/impresiuni mari ovale practicate cu degetul.

2.5. *Artefacte din zona E (pl. IV-VI).* Această zonă, situată la poalele pădurii, în capătul văii unui afluent ce se varsă în pârâul Corlate (fig. 5) a oferit cele mai interesante artefacte. Din bulgării de pământ detașat în urma nivelării/terasării realizată mecanizat au fost recuperate 9 artefacte metalice (8 din bronz și 1 din fier) și o porțiune din partea inferioară a unui vas ceramic.

## ARTEFACTELE METALICE

- Fragment dintr-un cuțit din fier (pl. IV/10).
- Cercele din sârmă de bronz, semicircular în secțiune, rupt în două bucăți (pl. IV/4).
- Fragment dintr-o aplică de curea din bronz în formă de elice (*propellerförmiger*) (pl. IV/8)
- Fragment dintr-un cercel din bronz confecționat dintr-o sârmă circulară în secțiune peste care a fost răsucită o altă sârmă scurtă (pl. IV/5).

- Cataramă mică de formă ovală din bronz. Limba cataramii lipsește. Piesa este decorată cu cresații/striuri oblice dispuse pe tot corpul, cu excepția zonelor în care se fixa și se așeza limba (pl. IV/6).
- Limbă secundară de curea din bronz. Piesa este compusă din două elemente (față/spate) unite în vechime prin nituri care nu s-au mai păstrat. Cele două elemente au fost realizate prin turnare și sunt decorate cu motive vegetale (volute) realizate în relief (pl. IV/7a–7b).
- Cercel lunular cu pandantiv stelat. Lipsește bucla de prindere. Piesa este confecționată din bronz, prin turnare. Lunula este decorată cu triunghiuri pline (pl. IV/3).
- Fragment dintr-o limbă de curea din bronz. Piesa este prevăzută cu trei perforații dispuse în șir orizontal. Decorul (păstrat destul de neclar/șters) a fost realizat prin incizare și constă în: a. câmpul central al piesei este ocupat de motive vegetale (frunze și flori) spațiul dintre acestea fiind umplut cu puncte/incizii foarte scurte; b. separarea dintre câmpul central și marginea piesei s-a realizat prin două linii paralele; c. marginea piesei este decorată cu mai multe incizii sub forma unor semicercuri/paranteze (pl. IV/9).
- Inel din bronz păstrat fragmentar. Piesa este realizată dintr-o bandă plată din bronz cu capetele neunite, fiind ajustabil (pl. IV/2a–2b).

## CERAMICA

Împreună cu artefactele metalice descrise mai sus s-a descoperit o porțiune din partea inferioară a unei oale lucrată la roata înceată (pl. IV/1). Culoare: brun-negricioas cu pete negre (exterior), cărămiziu cu pete negricioase (interior). Pasta este zgrunțuroasă la pipăit, degresantul este constituit din nisip cu pietricele mici și paie de mică. Vasul a fost decorat prin cincizare în pasta moale înainte de ardere cu o bandă (trasată orizontal) de linii în val asociată cu o bandă (trasată orizontal) de linii drepte. Sub banda de linii în val a mai fost trasată orizontal o singură linie dreaptă.



Fig. 5. Nușfalău „Corlate”. Încercare de delimitare spațială a zonei în care au apărut vestigii medievale timpurii și marcarea locului unde au fost descoperite artefactele metalice împreună cu porțiunea de vas ceramic (imagine satelitară Google Earth).

## 3. ANALOGII. PROPUNERE DE ÎNCADRARE CRONOLOGICĂ

Ceramica descoperită la Nușfalău „Corlate” este caracteristică secolelor VII-IX, găsindu-și o serie de analogii în descoperirile din așezările de pe cursul superior și mijlociu al râurilor Barcău și Crasna



databile în această perioadă<sup>5</sup>. În cazul oalelor modelate la roata înceată, același tip de decor (asocierea dintre banda de linii în val și banda de linii drepte) îl întâlnim și pe vasele din mormintele tumulare cercetate de M. Comșa în necropola de la Nușfalău “Vulpiște/Halmak pataka”<sup>6</sup>.

Unele dintre artefactele metalice descoperite (cuțitul din fier, cercelul simplu din sârmă din bronz și inelul din bandă plată din bronz) nu au valențe cronologice, în schimb aplica, limbile de curea, cercelul din sârmă decorat cu o altă sârmă răsucită și cercelul lunular cu pandantiv stelat sunt piese cu care putem opera în stabilirea cronologiei acestor descoperiri. Cuțitul din fier nu reprezintă o apariție singulară în Depresiunea Silvaniei, astfel de piese fiind descoperite în mai multe așezări plasate pe cursul superior și mijlociu al râurilor Barcău și Crasna ori la poalele Munților Meseș<sup>7</sup>, precum și în cimitirul tumular de la Nușfalău<sup>8</sup>. Analogii pentru cuțit constatăm și în mormintele atribuite războinicilor avari descoperite în Transilvania, cum sunt cele de la Aiud<sup>9</sup> ori Săcueni<sup>10</sup>.

Aplica în formă de elice și limba secundară de curea cu ornamente vegetale fac parte din tipurile de accesorii caracteristice vestimentației avar. Pentru aceste artefacte menționăm ca analogii câteva piese identice descoperite în cimitirul slavo-avar de la Záhorská Bystrica (a doua jumătate a sec. VII – sec. VIII)<sup>11</sup> și în cimitirele avar din Ungaria databile în sec. VII-VIII de la Szarvas-Grexa-Téglagyár (FO 68)<sup>12</sup>, Budapesta (FO 26)<sup>13</sup>, Budapesta (FO 69)<sup>14</sup> și Orosháza<sup>15</sup>. În Austria, în cimitirul avar de la Leobersdorf, tipul de limbă secundară de curea ornamentată cu motive vegetale a fost plasat cronologic în perioada avară târzie<sup>16</sup>.

Cercelul confecționat din sârmă de bronz circulară în secțiune și decorat cu o altă sârmă răsucită peste veriga principală face parte din categoria *cerceilor cu înfășurare* (*Ohrgehänge mit Wicklung*). Acest tip de cercei a fost identificat în cimitirele slavo-avare din Slovacia, cum este cel de la Nové Zámky unde astfel de piese se datează pe parcursul sec. VIII<sup>17</sup>, ori în cimitirele avar din Ungaria dateate în etapa cronologică cuprinsă între sfârșitul sec. VI și sfârșitul sec. VIII<sup>18</sup>. De asemenea, cunoaștem și exemplare descoperite în Bulgaria în contexte funerare atribuite bulgarilor și dateate în sec. VIII-IX<sup>19</sup>.

În ceea ce privește cercelul lunular cu pandantiv stelat, nici acesta nu reprezintă o apariție singulară în Depresiunea Silvaniei, din această categorie fac parte și exemplarele de la Moigrad (dateate în sec. VIII-IX) despre care se presupune că provin din zona ruinelor romane (anticul Porolissum)<sup>20</sup>. Din nord-vestul României mai cunoaștem un exemplar descoperit în județul Satu Mare la Lazuri „Râțul lui Bela”<sup>21</sup>. I. Stanciu este de părere că cerceii cu pandantiv stelat descoperiți în spațiul nord-vestic al României fac parte dintr-o grupă databilă mai ales în sec. VIII<sup>22</sup>, posibil și în prima jumătate a sec. IX<sup>23</sup>.

<sup>5</sup> Băcuet-Crișan 2007, Pl. 32 și urm.

<sup>6</sup> Comșa 1961, Fig. 5.

<sup>7</sup> Băcuet-Crișan 2007, Pl. 55/6–8; Băcuet-Crișan 2006, Pl. 7/2–4, Pl. 23/4, Pl. 33/6, Pl. 39/3, Pl. 64/4–5, Pl. 90/1–2, Pl. 92/1; Băcuet-Crișan 2014, p. 81.

<sup>8</sup> Comșa 1961, p. 2, Fig. 1/3–4, 7; Cosma 2001, Pl. 8/1, 11/2–3.

<sup>9</sup> Cosma *et al.* 2013, p. 58, Fig. 28/2.

<sup>10</sup> Cosma *et al.* 2013, p. 79, Fig. 55. 1/20.

<sup>11</sup> Kraskovská 1972, p. 109, Obr. 22/1.

<sup>12</sup> Juhász 2004, p. 102, Taf. XXXIII/Grab. 266/5, 10.

<sup>13</sup> Nagy 1998, Taf. 48/Grab 2/2, Taf. 81/Grab 39/4–6.

<sup>14</sup> Nagy 1998, Taf. 133/Grab 15/41.

<sup>15</sup> Juhász 1995, p. 68, Taf. I/Grab/3/7, Taf. II/Grab 31/7.

<sup>16</sup> Daim 1987, p. 159, Abb. 28. Perioada avară târzie, etapa SPA III a (SPA I – SPA IIIa = 710/730–800).

<sup>17</sup> Čilinská 1966, Abb. 10–11.

<sup>18</sup> Garam 2001, Taf. 7/7; Juhász 1995, p. 116, Taf. XIX/Grab 86/1.

<sup>19</sup> Topalilov, Stanev 2014, p. 84, Fig. 3/4.

<sup>20</sup> Cosma *et al.* 2013, p. 74–75, Fig. 51; Băcuet-Crișan 2014, p. 92, Fig. 44a–44b.

<sup>21</sup> Stanciu 2000, Pl. IV/6.

<sup>22</sup> Stanciu 2014, p. 338.

<sup>23</sup> Stanciu 2000, p. 141.

În Transilvania, cercei cu pandantiv stelat s-au descoperit în cimitirele de înhumare de la Teiuș, Gâmbaș, Cicău și Câmpia Turzii<sup>24</sup> atribuite avarilor. Spre deosebire de restul cerceilor lunulari cu pandantiv stelat descoperiți în nord-vestul României care sunt decorați pe lunulă și pe pandantivul stelat cu mici granule (boabe de strugure) dispuse sub forma unor triunghiuri, cel de la Nușfalău “Corlate” este decorat doar cu triunghiuri simple/lise/goale, fără acele mici granule.

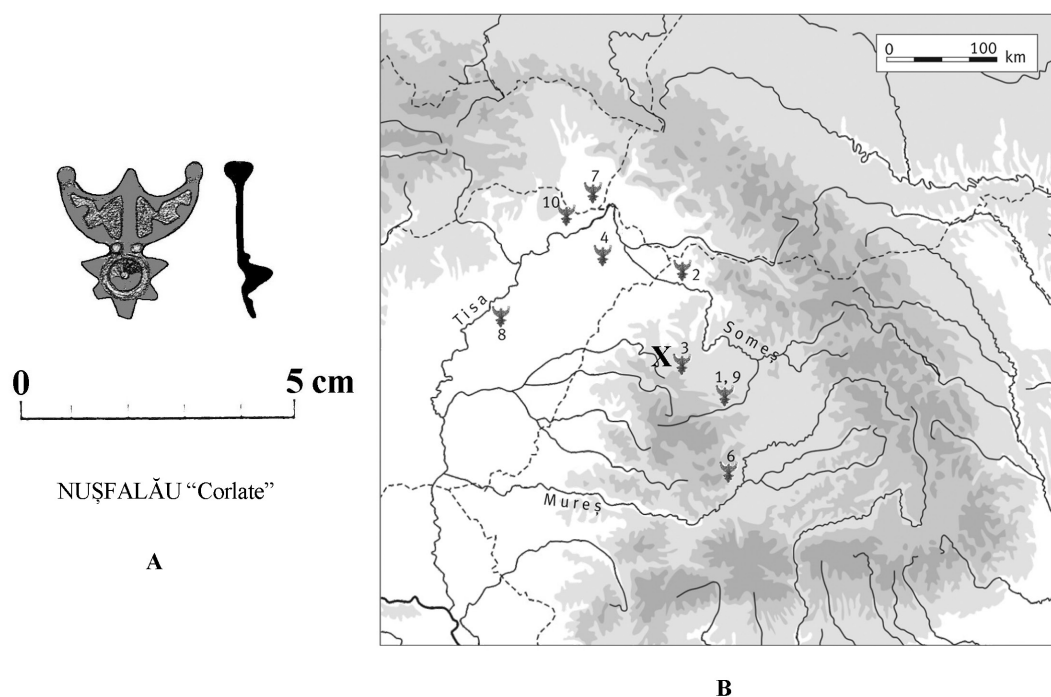


Fig. 6. Cerceul semilunar cu pandantiv stelat descoperit la Nușfalău “Corlate” (A). Distribuția cerceilor semilunari cu pandantiv stelat în nord-estul Bazinului Carpatic (după Stanciu 2014) (B) cu marcarea localizării (X) exemplarului de la Nușfalău “Corlate”.

Cataramale din bronz sau fier decorate cu creștături/striuri oblice sunt prezente în mediul germanic (gepid)<sup>25</sup>, dar și în mediul avar<sup>26</sup> având variate dimensiuni și caracteristici formale. O bună analogie în ceea ce privește forma (chiar dacă nu are corpul decorat cu creștături/striuri) o constituie și o cataramă din bronz descoperită în cimitirul de la Șpălnaca (sec. VII)<sup>27</sup>.

Limba de curea din bronz prevăzută cu mai multe perforații în care intrau niturile de fixare pe curea din piele constituie un artefact mai aparte. Piesa are marginea decorată cu mici impresii semi-circulare ce formează un chenar iar câmpul central este decorat (tot prin incizare) cu motive vegetale (frunze și flori). Prezența perforațiilor foarte aproape de capătul inferior ne determină să presupunem că piesa a suferit reparații în vechime. După ruperea piesei, pentru a putea fi refolosită s-au practicat mai multe perforații dispuse mai aproape de capătul inferior al acesteia astfel încât ele se suprapun peste decorul vegetal. Limbile și aplicile pentru curea ornamentate prin incizare cu motive vegetale frunze și flori de acant/”copacul vieții” (fig. 7) sunt considerate ca fiind specifice mediului cultural carolingian (*Carolingian Plant Style*)<sup>28</sup>. Pe de altă parte, remarcăm asemănarea decorului de pe piesa noastră cu ele-

<sup>24</sup> Horedt 1958, Fig. 12/2–3, 18–19, Fig. 15/1–4, Fig. 16/16–17; Cosma 2013, Fig. 15/1–4, Fig. 17. 2/3, 6–7, Fig. 18. 3/1, 3, Fig. 19/17–18. Vezi și piesa de la Alba Iulia “Stadion” descoperită într-o locuință datată în sec. VIII (Blăjan 2004, p. 49–50, Fig. 133).

<sup>25</sup> Nagy 2005, Taf. 62/Grab 97/1; Alicu 2008, Fig. 170–171; Stanciu 2011, Pl. 5/8.

<sup>26</sup> Juhász 2004, Taf. XLVII/Grab 416/2.

<sup>27</sup> Protase, Blăjan 2004, p. 44, p. 46, Fig. 119.

<sup>28</sup> Robak 2016, p. 618–620, Fig. 2/2, 7.

mentele florale caracteristice tipului Kanzianiberg (Austria) de factură bizantină (fig. 7) datat în sec. VIII (mijlocul sau al treilea sfert al sec. VIII<sup>29</sup>).

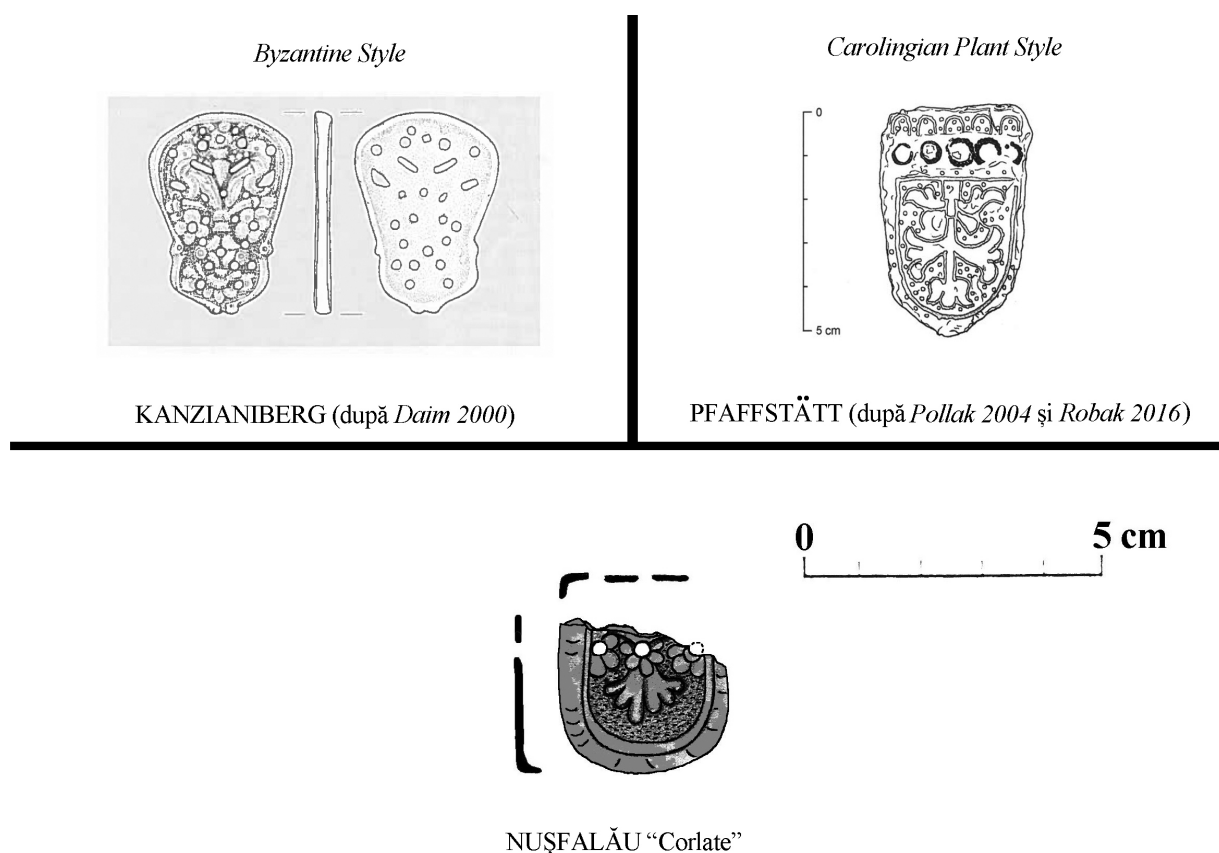


Fig. 7. Analogii stilistice pentru limba de curea decorată cu motive vegetale realizate prin incizare.

#### 4. OPINII PRUDENTE PRIVIND CARACTERUL SITULUI: CIMITIR, AȘEZARE, CIMITIR ȘI AȘEZARE

Artefactele metalice descoperite sunt caracteristice atât portului masculin cât și celui feminin. Distanța (în linie dreaptă) dintre locul unde au fost descoperite piesele de la Nușfalău „Corlate” și locația celui mai mare tumul (Movila Mare) din cadrul cimitirul slav de la Nușfalău “Vulpiște/Halmak pataka” este de 5, 3 km. Pentru cimitirul tumular slav de la Nușfalău “Vulpiște/Halmak pataka”, M. Comșa a propus o datare în sec. VIII și începutul sec. IX<sup>30</sup>, C. Cosma l-a încadrat în sec. VIII<sup>31</sup> iar I. Stanciu a propus restrângerea datării la prima jumătate a sec. VIII<sup>32</sup>. În ambele locații s-au descoperit piese de vestimentație cu funcționalitate identică (limbi principale și secundare de curea). Dacă comparăm stilistic aceste artefacte, observăm foarte clar o mare diferență în ceea ce privește ornamentica, adică, piesele de la Nușfalău “Vulpiște/Halmak pataka” (limbă principală de curea, limbi secundare de curea) conțin elemente decorative geometrice, vegetale și animaliere pe când cele de la Nușfalău „Corlate” (limbă principală de curea, limbă secundară de curea) conțin doar elemente decorative vegetale.

Având în vedere analogiile sesizate, constatăm că artefactele metalice descoperite aici sunt plasa-  
bile într-un segment cronologic destul de larg (sec. VII/a doua jumătate asec. VII – începutul sec. IX/

<sup>29</sup> Daim 2000, Abb. 50a–50b, p. 127–128.

<sup>30</sup> Comșa 1961, p. 527.

<sup>31</sup> Cosma 2002, p. 204.

<sup>32</sup> Stanciu 1999, p. 257–258, p. 261–262.



prima jumătate), adică pe parcursul *orizontului mijlociu* (670–710/720 și *târziu* (710/720–810/830) *al Epocii Avar*<sup>33</sup>. Realitățile arheologice de până acum arată că spațiul nord-vestic al României (implicit și Depresiunea Silvaniei) s-a aflat la periferia lumii avar, controlul avarilor asupra acestei zone extinzându-se numai în ultimele două etape<sup>34</sup>, dacă nu doar pe parcursul ultimei etape<sup>35</sup> de existență a Khaganatului Avar, control realizat prin intermediul unor grupuri de slavi (aliați)<sup>36</sup>, cum este cazul comunității slave care și-a îngropat morții în cimitirul tumular de la Nușfalău “Vulpiște/Halmak pataka”<sup>37</sup>. Dacă acea piesă de la Nușfalău „Corlate” este de factură carolingiană, prezența ei aici s-ar explica prin faptul că astfel de artefacte au circulat și în zonele aflate la periferia lumii carolingiene (inclusiv în mediul moravian)<sup>38</sup>.

Din păcate, în lipsa unor săpături arheologice extinse, caracterul sitului din care provin aceste artefacte rămâne încă neclar. Puținele date obținute în urma cercetărilor de suprafață efectuate la Nușfalău „Corlate” ne determină să emitem opinii prudente privind caracterul sitului:

- Prezența artefactelor metalice ar indica ca proveniență un mormânt/cimitir. Cu toate că nu au fost descoperite urme ale unor morminte de incinerare<sup>39</sup> (complexe arheologice conturate în teren, oase arse, cărbune, urne funerare) sau de inhumare (complexe arheologice conturate în teren, oase umane, vase ceramice întregi) nu excludem totuși posibilitatea existenței în zona respectivă a unui cimitir.

- Deși nu au fost conturate în teren complexe arheologice de locuit, numărul mare și variat al fragmentelor ceramice care provin de la mai multe forme (oala, tăvița) și categorii de vase (ceramică modelată cu mâna sau la roata înceată) răspândite pe o suprafață importantă (zonele notate cu A, B, C și D) ne determină să avem în vedere posibilitatea existenței unei așezări în zona respectivă.

- În momentul descoperirii la Nușfalău „Corlate” (în zona E de la poalele pădurii) a artefactelor metalice grupate (foarte aproape unele de altele) în bulgării de pământ răvășit de către utilaje s-a urmărit extrem de atent identificarea unor oase arse, cărbune, cenușă, pământ ars (care ar fi putut indica deranjarea unui mormânt/unor morminte de incinerare) ori a unor oase umane nearse (care ar fi putut indica deranjarea unui mormânt de inhumare). Nu a fost descoperit niciun element de acest fel! De asemenea, cercetările efectuate la fața locului (în zona E) nu au dus la identificarea/conturarea unui complex arheologic. După cum am mai precizat, lângă piesele metalice se aflau și fragmente din partea inferioară a unui vas ceramic care s-a putut completa, situație ce ne determină să presupunem că artefactele metalice au fost depuse în vasul respectiv. Coroborând observațiile făcute în teren (în anul 2010) cu încadrările cronologice propuse acum, putem avea în vedere și posibilitatea unei „tezurizări” a acestor artefacte metalice, îngroparea “tezaurului” (în apropierea unei așezări) fiind determinată foarte probabil de evenimentele care au dus la prăbușirea Khaganatului Avar.

Desigur, toate acestea sunt doar presupuneri, precizări clare privind caracterul sitului (1. cimitir, 2. așezare, 3. cimitir și așezare) de la Nușfalău „Corlate” nu vor putea fi făcute decât în urma unor săpături arheologice care să completeze puținele informații de care dispunem acum despre acest obiectiv. De asemenea, tot datorită faptului că la Nușfalău „Corlate” nu s-au efectuat săpături arheologice, considerăm că în acest moment este prematură o analiză comparativă tipologico-cronologică pertinentă între descoperirile de aici și cele din cimitirul tumular de la Nușfalău “Vulpiște/Halmak pataka”, așezarea de la

<sup>33</sup> Cosma 2015, p. 289, Tab. 2.

<sup>34</sup> Cosma 2001, p. 338; Cosma 2015, p. 290–291.

<sup>35</sup> Stanciu 2002, p. 214.

<sup>36</sup> Stanciu 2015, p. 142.

<sup>37</sup> Cosma 2015, p. 292.

<sup>38</sup> Robak 2016, p. 618–620, Fig. 2/2, 7.

<sup>39</sup> Observațiile primare efectuate în laboratorul de restaurare a MJIA Zalău nu au descoperit elemente care să indice trecerea prin foc a artefactelor metalice descoperite ceea ce ar sugera că acestea nu provin din mormânt/morminte de incinerare. Cu toate acestea, sunt necesare analize chimice aprofundate care ar putea depista eventuale transformări/reacții chimice (la suprafață sau în profunzime) în cazul în care aceste artefacte metalice au fost trecute prin foc.

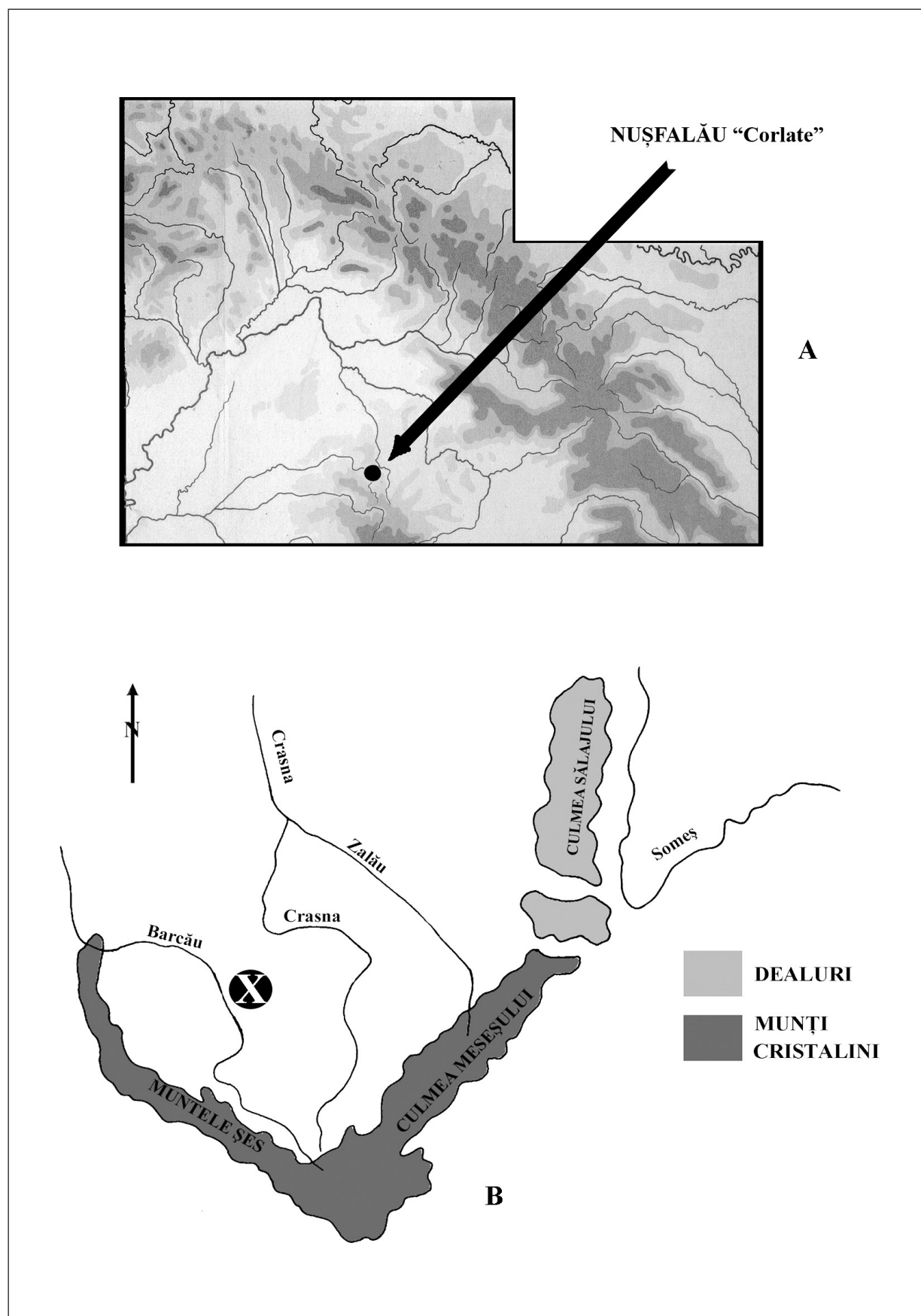
Nușfalău “Țigoiul lui Benedek” și celelalte vestigii din sec. VII-IX identificate pe ambele maluri ale râului Barcău.

## BIBLIOGRAFIE

- |                 |      |   |
|-----------------|------|---|
| Alicu           | 2008 | D. Alicu (Coordonator general), <i>Polus. Istorie pierdută-istorie regăsită</i> , Cluj-Napoca, 2008.  |
| Băcuet-Crișan   | 2000 | D. Băcuet-Crișan, <i>Contribuții la repertoriul arheologic al județului Sălaj. Descoperiri de suprafață din secolele VII-XIII d.Chr.</i> , în AMP, XXIII, 2000, I, p. 521–574.  |
| Băcuet-Crișan   | 2006 | D. Băcuet-Crișan, <i>Așezările medievale timpurii de la Popeni – Pe pogor și Cuceu – Valea Bochii (jud. Sălaj)</i> , Zalău, 2006.   |
| Băcuet-Crișan   | 2007 | D. Băcuet-Crișan, <i>Așezările din secolele VII-IX de pe cursul superior și mijlociu al râurilor Barcău și Crasna</i> , Cluj-Napoca, 2007.  |
| Băcuet-Crișan   | 2014 | D. Băcuet-Crișan, <i>Contribuții arheologice privind nord-vestul României în sec. VII-XI. Cercetări în Depresiunea Silvaniei</i> , Cluj-Napoca, 2014.   |
| Blăjan          | 2004 | M. Blăjan, <i>Alba Iulia – Stadion</i> , în <i>Arta bronzului din preistorie până în zorii evului mediu. Catalog expoziție</i> , Alba Iulia, 2004, p. 49–50.  |
| Čilinská        | 1966 | Z. Čilinská, <i>Slawisch-Awarisches Gräberfeld in Nové-Zámky</i> , Bratislava, 1966.  |
| Comșa           | 1961 | M. Comșa, <i>Săpăturile de la Nușfalău</i> , în <i>Materiale</i> , 1961, p. 519–528.  |
| Cosma           | 2001 | C. Cosma, <i>Necropole, morminte izolate, descoperiri funerare cu caracter incert, din vestul și nord-vestul României, în secolul VIII d. H.</i> , în L. Cornea, M. Drecin, B. Ștefănescu, A. Chiriac (Editori), <i>Adevărul omenește posibil pentru rânduirea bine-lui</i> , Oradea, 2001, p. 307–378. |
| Cosma           | 2002 | C. Cosma, <i>Vestul și nord-vestul României în secolele VIII-X d. H.</i> , Cluj-Napoca, 2002.   |
| Cosma et al.    | 2013 | C. Cosma, A. Dobos, G. T. Rustoiu, A. Rustoiu, O. Oargă, <i>Războinici în Transilvania din epoca avară. Catalog expoziție</i> , Cluj-Napoca, 2013.  |
| Cosma           | 2015 | C. Cosma, <i>Războinici avari în nord-vestul României în secolele VII-VIII. Considerații referitoare la statutul politic al nord-vestului României în secolele VII-VIII</i> , în AMP, XXXVII, 2015, p. 281–306.   |
| Daim            | 1987 | F. Daim, <i>Das awarische Gräberfeld von Leobersdorf</i> , NÖ, Wien, 1987.  |
| Daim            | 2000 | F. Daim, „Byzantinische” Gürtelgarnituren des 8. Jahrhunderts, în F. Daim (Herausgeber), <i>Die Awaren am Rand der byzantinischen Welt. Studien zu Diplomatie, Handel und Technologietransfer im Frühmittelalter</i> , Innsbruck, 2000, p. 77–204..   |
| Garam           | 2001 | É. Garam, <i>Funde byzantinischer Herkunft in der Awarenzeit vom Ende des 6. Bis zum Ende des 7. Jahrhunderts</i> , Budapest, 2001.   |
| Horedt          | 1958 | K. Horedt, <i>Contribuții la istoria Transilvaniei în secolele IV-XIII</i> , București, 1958.   |
| Juhász          | 1995 | I. Juhász, <i>Awarenzeitliche Gräberfelder in der Gemarkung Orosháza</i> , Budapest, 1995.  |
| Juhász          | 2004 | I. Juhász, <i>Das awarenzeitliche Gräberfeld in Szarvas-Grexa-Téglagyár</i> , FO 68, Budapest, 2004.  |
| Kraskovská      | 1972 | L. Kraskovská, <i>Slovansko-Avarské pohrebisko pri Záhorskej Bystrici</i> , Bratislava, 1972.   |
| Nagy            | 1998 | M. Nagy, <i>Awarenzeitliche Gräberfelder im Stadtgebiet von Budapest</i> , Budapest, 1998.  |
| Nagy            | 2005 | M. Nagy, <i>Szőreg-Téglagyár (Kom. Csongrád)</i> , în J. Cséh, E. Istvánovits, E. Lovász, K. Mesterházy, M. Nagy, I. M. Nepper, E. Simonyi (Editors), <i>Gepidische Gräberfelder im Theissgebiet</i> , II, 2005, p. 120–227.  |
| Pollak          | 2004 | M. Pollak, <i>Funde des 9. Und 10. Jahrhunderts vom Burgwall Pfaffstätt, VB Branau am Inn, Oberösterreich</i> , în FÖ, 43, 2004, p. 661–693.  |
| Protase, Blăjan | 2004 | D. Protase, M. Blăjan, <i>Spálnaca (jud. Alba)</i> , în <i>Arta bronzului din preistorie până în zorii evului mediu. Catalog expoziție</i> , Alba Iulia, 2004, p. 44–46.  |
| Robak           | 2016 | Z. Robak, <i>A comparative analysis of the three fittings decorated with the Carolingian plant style coming from Mikulčice, Bojná and Zalavár</i> , în Cs. Teréz, M. Takacs (Editors), <i>Beatus homo qui invent sapientiam</i> , Győr, 2016, p. 617–623.   |

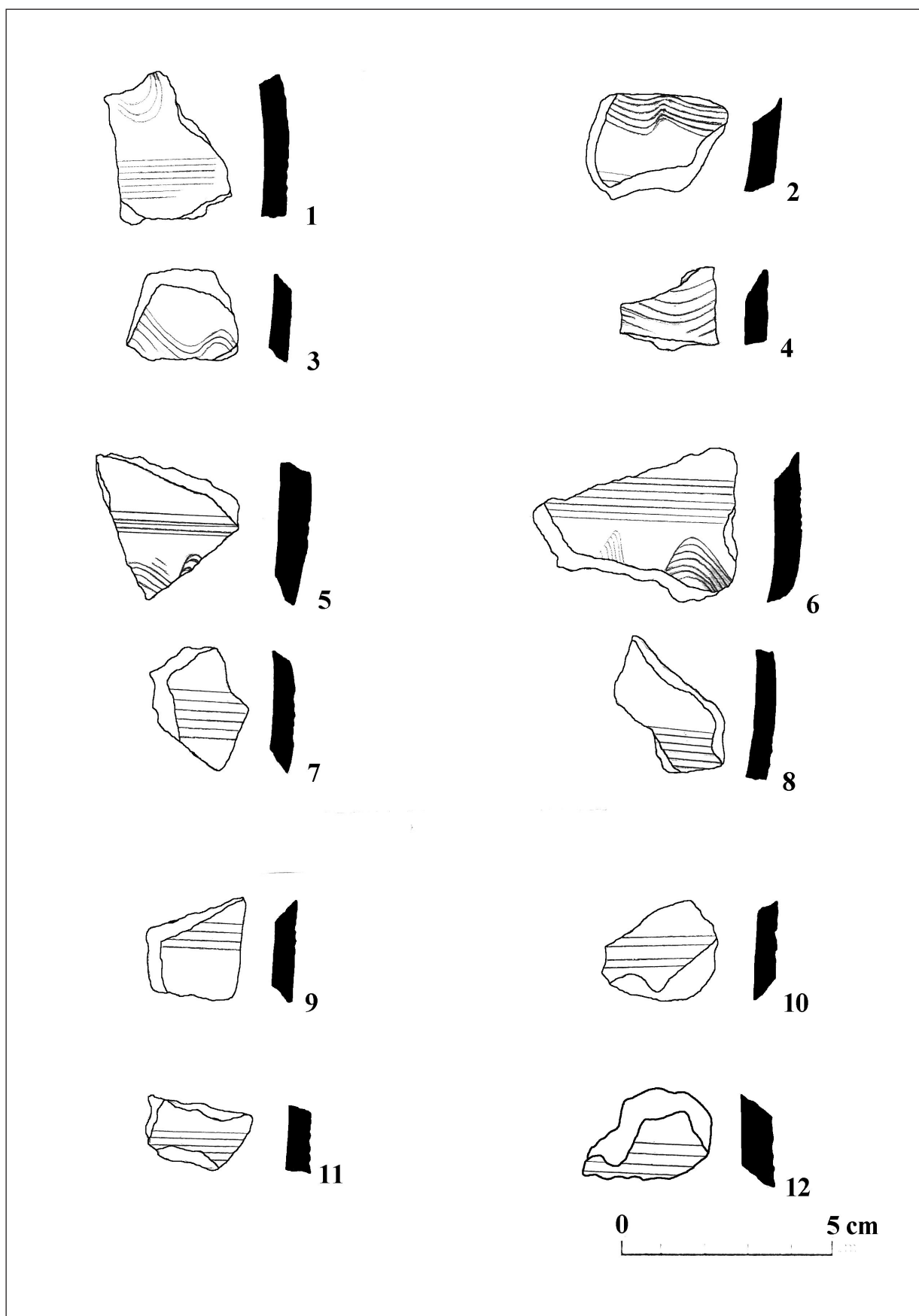
- |                   |      |  |
|-------------------|------|--|
| Stanciu           | 1999 | I. Stanciu, Über die Slawischen Brandhügelgräber vom typ Nușfalău-Someșeni (Nordwestern Rumäniens), în <i>AMN</i> , 36, 1999, 1, p. 245–263.   |
| Stanciu           | 2000 | I. Stanciu, <i>Despre ceramica medievală timpurie de uz comun, lucrată la roata rapidă, în așezările de pe teritoriul României (secolele VIII-X)</i> , în <i>Arheologia Medievală</i> , III, 2000, p. 127–191.   |
| Stanciu           | 2002 | I. Stanciu, <i>Gepizi, avari și slavi timpurii (sec. V-VII p. Chr.) în spațiul vestic și nord-vestic al României</i> , în <i>Eph. Nap.</i> , 12, 2002, p. 203–236.   |
| Stanciu           | 2011 | I. Stanciu, <i>Locuirea teritoriului nord-vestic al României între antichitatea târzie și perioada de început a epocii medievale timpurii (mijlocul sec. V-sec. VII timpuriu)</i> , Cluj-Napoca, 2011.   |
| Stanciu           | 2014 | I. Stanciu, <i>A well from the early medieval settlement at Jucu de Sus (Cluj County, North-Western Transylvania)</i> , în S. Cociș (Herausgeber), <i>Archäologische Beiträge. Gedenkschrift zum hundertsten Geburtstag von Kurt Horedt</i> , Cluj-Napoca, 2014, p. 325–339. |
| Stanciu           | 2015 | I. Stanciu, <i>Cei mai vechi slavi în spațiul intracarpatic al României. O scurtă examinare și contribuții la dosarul arheologic al problemei</i> , în <i>Marmatia</i> , 12, 2015, p. 97–162.  |
| Topalilov, Stanev | 2014 | I. Topalilov, K. Stanev, <i>Two Bulgar pagan burials from Plovdiv</i> , în L. Doncheva-Petkova, Cs. Balogh, A. Türk (Editors), <i>Avars, Bulgars and Magyars on the Middle and Lower Danube</i> , Sofia-Piliscsaba, 2014, p. 83–91.  |





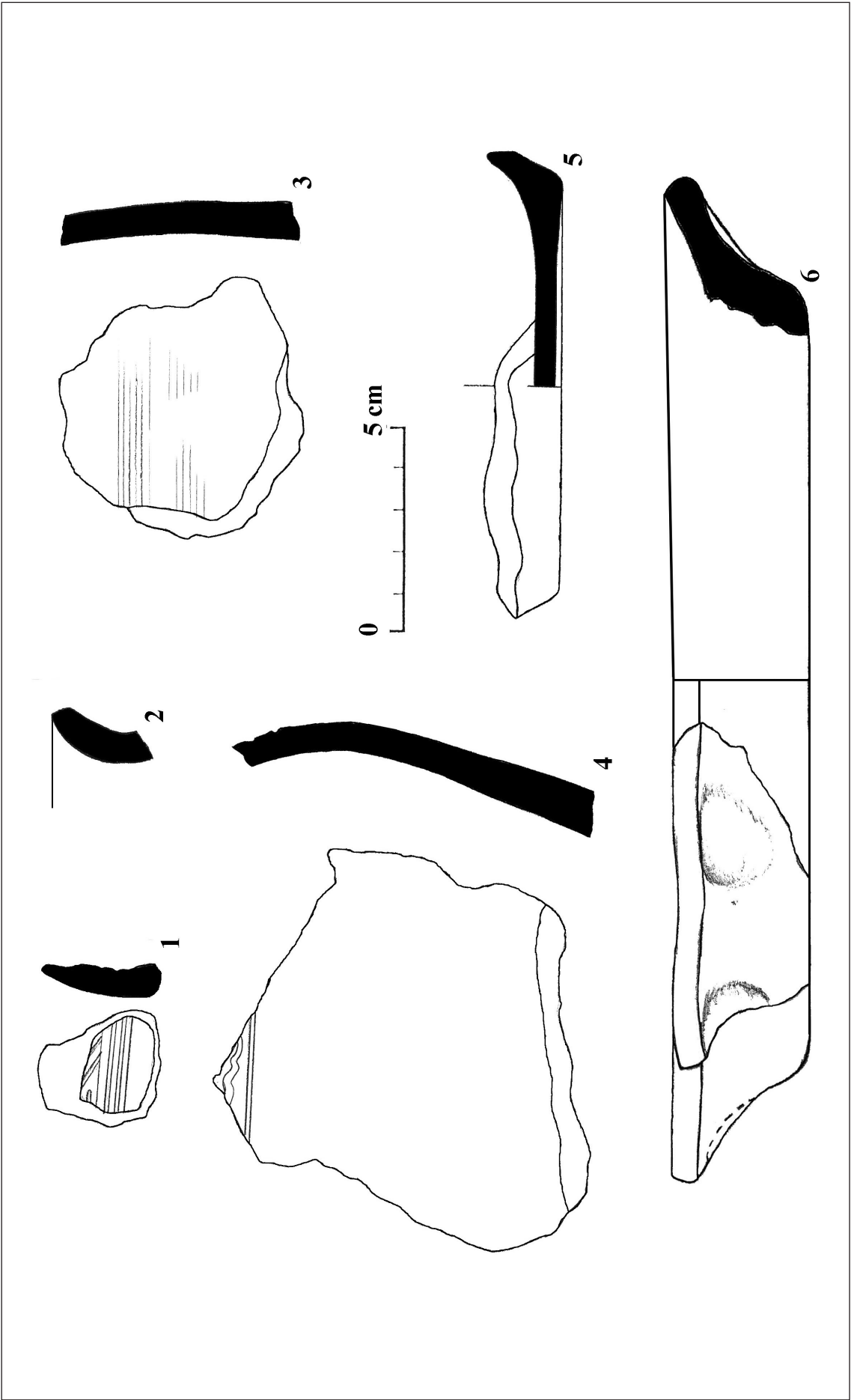
Pl. I. Nușfalău „Corlate”. Localizare în spațiul nord-vestic al României (A) și în Depresiunea Silvaniei (B).

Pl. I. Nușfalău „Corlate”. The placement of the site on the north-west part of Romania (A) and in the Sylvania Basin (B).



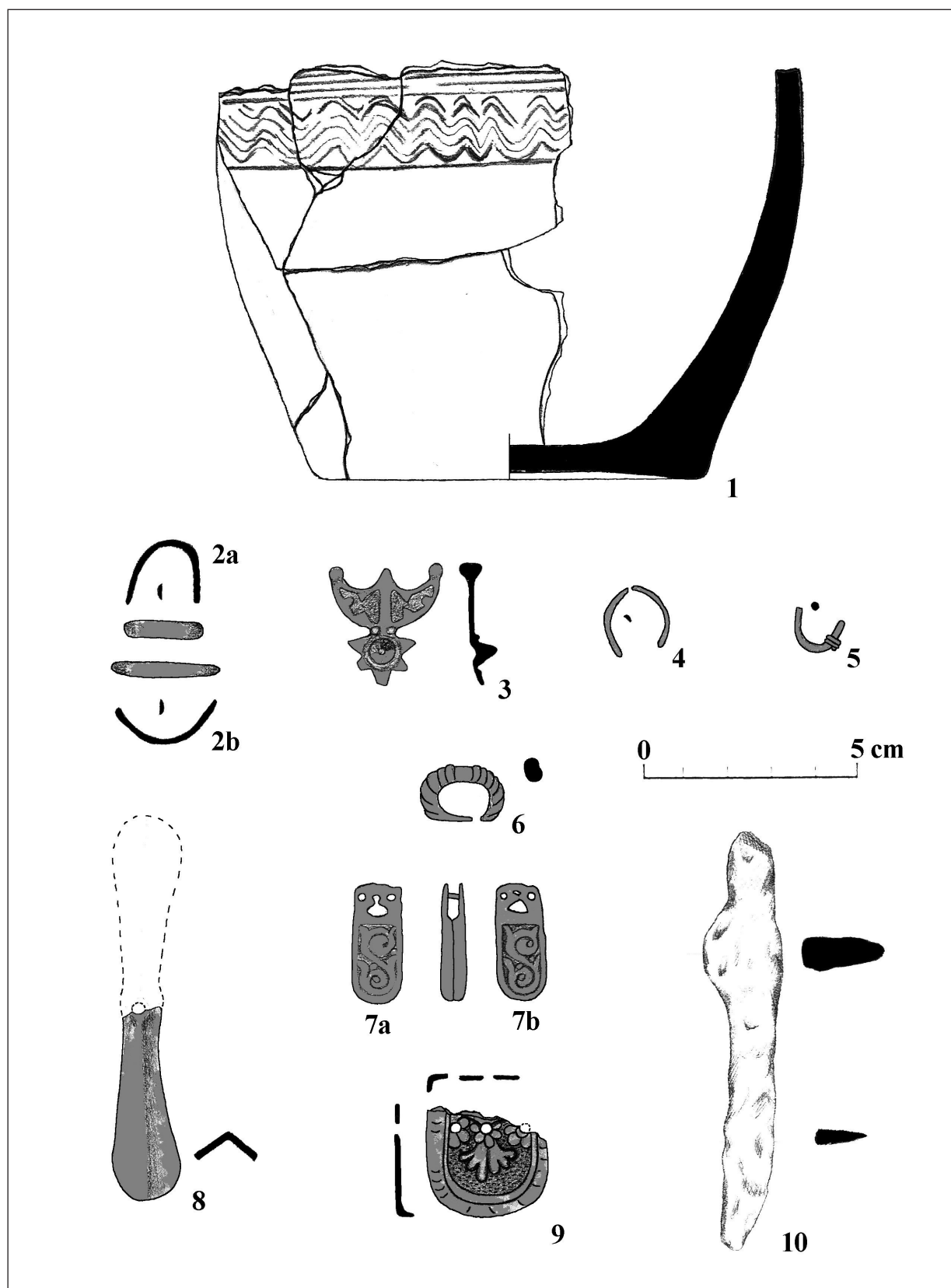
Pl. II. Nușfalău „Corlate”. Ceramică din zonele A, B, C.

Pl. II. Nușfalău „Corlate”. Pottery discovered in the A, B, C surfaces.



Pl. III. Nușfalău „Corlate”. Ceramică din zona D.  
Pl. III. Nușfalău „Corlate”. Pottery discovered in the D surface.





Pl. IV. Nușfalău „Corlate”. Artefacte din zona E: (1) fragment dintr-o oală modelată la roata înceată, (2a–2b) inel din bronz, (3) cercei lunular cu pendentiv stelat din bronz, (4) cercei din bronz, (5) cercei din bronz, (6) cataramă din bronz, (7a–7b) limbă secundară din bronz pentru curea, (8) aplică din bronz, (9) limbă de curea din bronz, (10) cuțit din fier.

Pl. IV. Nușfalău „Corlate”. Artifacts discovered in the E surface: (1) cooking pot (slow wheel made), (2a–2b) bronze fingerring, (3) bronze earring, (4) bronze earring, (5) bronze earring, (6) bronze buckle, (7a–7b, 9) bronze strap ends, (8) bronze belt ornament, (10) iron knife.

**1a****1b****2a****2b****3****4****5**

Pl. V. Nușfalău „Corlate”. Artefacte metalice din zona E: (1a–1b) inel din bronz, (2a–2b) cercel lunular cu pandantiv stelat din bronz, (3) cercel din bronz, (4) inel din bronz, (5) cuțit din fier.

Pl. V. Nușfalău „Corlate”. Metallic artifacts discovered in the E surface: (1a–1b) bronze fingerring, (2a–2b) bronze earring, (3) bronze earring, (4) bronze fingerring, (5) iron knife.





**1a**



**1b**



**2a**



**2b**



**3**



**4**

Pl. VI. Nușfalău „Corlate”. Artefacte metalice din zona E: (1a–1b) limbă secundară din bronz pentru curea, (2a–2b) limbă de curea din bronz, (3) cataramă din bronz, (4) aplică de curea din bronz.

Pl. VI. Nușfalău „Corlate”. Metallic artifacts discovered in the E surface: (1a–1b, 2a–2b) bronze strap ends, (3) bronze buckle, (4) bronze belt ornament.